

”For Danmarks frihed”

AF BENT ROLIGHED

På kirkegården i Fjerritslev har to engelske flyvere fået deres grave. Wing Commander Michael Andrew Brogan og Flight Lieutenant Harold Owen Sharman samt datoen 5th March 1945 står der på de hvide gravsten, som engelske myndigheder har ladet opsætte. En større sten viser i relief et fly, der synes at styrte mod bølgerne man aner, at voldsomme, dramatiske begivenheder har udspillet sig på denne forårsdag.

Hvad der skete vil jeg i det følgende søge at gøre rede for, således som jeg har fået det fortalt af folk, der var med i begivenhedernes centrum, og i øvrigt i tilknytning til, hvad få spredte notater har bevaret.

Der er nu over 33 år siden det skete, og selv betydningsfulde enkeltheder kan det være vanskeligt at huske, men af forskellige brudstykker tegner sig et mønster, hvis handlingsforløb må have formet sig, som det her skitseres.

Allerførst vil jeg ved nogle eksempler give et indtryk af, hvordan dagligdagen kunne forme sig her på egnen. Fjerritslev Avis havde den dag d. 5. marts 1945 - som andre dagblade måttet bringe ”Den tyske Værnemagtsberetning”. Den var på avisens forside, og den var fuld af tysk propaganda, men for den opmærksomme læser gav den fortrøstning til, at en afslutning på krigen var i sigte. Den gav også bevis på, at meget hårde kampe blev udkæmpet på de forskellige frontafsnit i Europa og om store ødelæggelser af Tysklands byer. ”I nat blev Kassel og Rigshovedstaden angrebet. Under heftige luftkampe mistede Englænderne og Amerikanerne 60 flyvemaskiner, hovedsaglig firmotorens Bombemaskiner”, stod der.

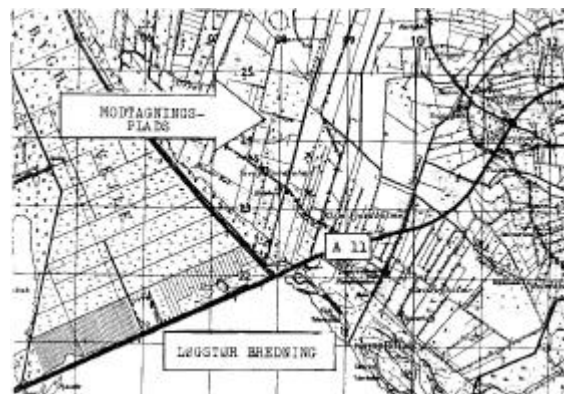
Inde i bladet kunne man bl.a. læse om rationeringer, og der var netop ølrationen, der da skulle skæres ned. ”Cirkulærer til ølhandlerne er affattet, så der bliver Tale om en større Nedsættelse - - - en Mand, som hidtil har fået 12 Pilsnere om Måned, vil fremtidig kun få 6 - -”. Det var ikke lyse udsigter.

På annoncesiden var en typisk meddelse: ”Bestilling på æltede Tørv modtages. Viggo Christensen. Tømmerby”. Jo, man måtte være tidligt på færde, hvis man ville sikre sig varme til den følgende vinter; kul og olie var jo ikke til at opdrive.

Når avisen var læst, var der kl. 18,45 en anden vigtig nyhedsformidler, BBC, den engelske radio, som sendte nyheder på dansk. Udsendelsen blev som sædvanlig indledt med nogle toner fra Prins Jørgens March, derefter Carl Niensens melodi til ”Som en rejselysten flåde”, og så fulgte nyhederne. Tyske støjsendere søgte konstant at overdøve med skratten og hyletoner, men som oftest var det muligt at opfatte ordlyden. Og det havde en overordentlig stor betydning at høre nyhederne fra BBC, ja, det var som om dagens byrder blev lettere at bære gennem kontakten med England. Så fulgte hvad der blev kaldt en særmelding, en hilsen efterfulgt af en række navne, heriblandt på denne aften en hilsen til Karla.

”Hilsen til Karla” betød, at der samme nat ville blive kastet våben eller sprængstof på en plads, som naturligvis kun de indviede kendte. Modtagningspladsen var ved en

lille skov på Thorup Fjordholme ca. 10 km. sydvest for Fjerritslev. Derhen til stævnedes tidligt på aftenen de mænd, som udgjorde modtagningsholdet. Der var forøvrigt også i hvert fald én kvinde. Og to meget unge mænd, idet et par elever fra realskolen også var med.

Samme aften var der stor aktivitet på flyvepladserne i Sydengland. I hundredvis af allierede maskiner havde specialopgaver som den maskine, hvor Michael Andrew Brogan var pilot. Han var 32 år, hans hustru hed Andrey, og han havde allerede mange gange været på togt over fjendtligt område. I maskinen var bl.a. også flyverløjtnant Harold Owen Sharman, der havde den opgave at være radiooperatør og dermed opretholde den vigtige forbindelse med hjemmebasen og med søredningstjenesten.

Den specialopgave, maskinen her var sat ind på, var virkelig vanskelig. Først skulle der flyves over et mørkelagt England, hvor ingen lysende byer kunne lette orienteringen. Dernæst turen over Vesterhavet, hvor tyske natjagere meget let kunne dukke op og gøre videre fart problematisk. Endnu farligere var indflyvningen over den jyske vestkyst, hvor der ikke var langt mellem de tyske kanonstillinger. Dernæst kom så den opgave at finde det punkt, hvor ladningen skulle droppes - i fjendtligt område og i mørke. At det gik godt i hundredvis af tilfælde er egentlig overordentlig imponerende, og at det gik galt én af de mange gange¹), understreger for os, hvor vanskelig og farlig en sådan opgave var.

Mens maskinen - antagelig en firemotorers Halifax, som det havde været ved tidligere modtagelser på samme plads - fløj over havet, indtog modtagerholdet de vante pladser. Nogle gik vagt i udkanten af området, for skulle uheldet være ude og tyskerne fået kendskab til, hvad der foregik, gav man ikke op uden modstand. Tre af mændene havde lygter, som skulle tændes, når flyvemaskinen nærmede sig. 2 klare og 1 rød lampe var kendingssignalet. Disse lygter skulle samtidig være en meddelelse til piloten om vindretningen på stedet, så han kunne kaste containerne imod vinden, hvilket gav største chance for perfekt udløsning af faldskærmene. I udkanten af pladsen var gravet nogle grøfter; her skulle hele sendingen skjules for senere at blive transporteret til Fjerritslev.

¹ Turen gjaldt et punkt derude ved Thorup Fjordholme.

Tiden gik. Det var koldt. Vinteren havde endnu ikke sluppet sit tag, men jorden var dog fri for sne. Man talte dæmpet sammen og bevægede sig lidt omkring for at holde varmen. Månen var oppe, men det var skyet, så nu og da blev det dunkelt, så de næppe skelnede hinanden i halvmørket mellem granerne.

På en gang blev den vestlige himmel oplyst af nogle kraftige lysglimt, og et øjeblik efter kom bragene fra luftværnskanonerne. Det bragte liv i flokken. Nu måtte maskinen være på vej, siden der var sådan en aktivitet ved Hanstholmfæstningen - bare den nu slap igennem! Et øjeblik efter hørtes luftværnssirenens tuden, det var borgerne i Løgstør, som fik besked på at søge i beskyttelsesrum.

Med alle sanser spændte stod den lille flok mennesker i den mørke nat. De hørte maskinen komme nærmere og nærmere. Et sted i nordvestlig retning ændrede den kurs, men den kom ikke hen over pladsen, motorlarmen blev svagere og svagere og forstummede til sidst langt ude over fjorden.

Endnu en tid ventede de i mørket. Så forstod de, at en ulykke var hændt og begav sig på den møjsommelige hjemtur. Senere rygtedes det, at en maskine var styrtet i fjorden, delvis havareret efter svær beskydning.

Et par måneder efter kom befrielsen, og på en af de glade dage efter 5. maj var en snedkersvend fra Gøttrup sejlet ud på fjorden for at fiske. Her fik han øje på noget underligt, mørkt og ubestemmeligt, der flød i vandet. Det var liget af den engelske pilot Brogan. Snedkersvenden prøvede, om han kunne bakse den tunge krop op i båden, men det var ham umuligt. I stedet tog han den druknede på slæb ind til land. Her henvendte han sig til sin mester, snedkermester Gregersen i Gøttrup, og fortalte ham, hvad der var sket. Herefter blev også sognefogeden underrettet. Gregersen lavede blandt meget andet også ligkister på sit værksted; han havde en færdiglavet, den tog han med, og sammen med sognefogeden og svenden kørte han i hestevogn ud til fjorden. Der tog de den døde englænder og lagde ham i kisten. De lod ham blive i uniform og støvler. Han havde i lommen en vandtæt pakke, og der lå et brev til Audrey Brogan, hans hustru.

Den 15. maj blev Brogan begravet på kirkegården i Fjerritslev. Det blev en stor begravelse. En af de største i byen, skrev Fjerritslev Avis dagen efter. 6-700 mennesker fulgte kisten til graven. Pastor Ussing prædikede i kirken, og senere holdt direktør Børge Sørensen en tale, hvor han bl.a. sagde: "Britiske soldat! Ingen af os, som er samlet her i dag for at følge dig til graven, kender dig, og dog føler vi alle, som om en god ven er gået bort." - Derefter sang man

"Vor Gud han er så fast en borg", og seks frihedskæmpere trådte hen til graven og affyrede en salut.

En halv snes dage senere blev den omkomne radiooperatør Sharman fundet ved Bygholm, og han fik sin grav ved siden af Brogans. I løbet af nogen tid blev der opnået kontakt med de pårørende i England. Sharmans forældre kom på besøg, Brogans enke kom til Fjerritslev og boede her en halv snes dage, og et ægtepar fra Fjerritslev besøgte lige efter krigen Brogans familie i England. I selskab med Brogans forældre blev der her tale om det tragiske i, at sønnen skulle dø så kort tid før fredsslutningen. Det kommenterede moderen med at sige, at det var da godt - når det skulle ske - at han kom til at kæmpe så længe. Audrey Brogan kunne berette, at hendes mand altid havde været frygtløs og veloplagt, når han skulle ud på flyveoperationer, kun forud for ulykkesnatten havde han ikke været det.

Hvad blev der af maskinen, der styrtede i fjorden? Ingen synes at vide det. En forespørgsel til lodseriet i Løgstør gav det svar, at man ikke kendte noget til et nedstyrtet engelsk fly, men man vidste nok, at der 2 km. nordvest for Livø ligger et vrage på en dybde af 6 m. Er det det forulykkede fly? En dykkerundersøgelse kunne vise det.

Graven på kirkegården i Fjerritslev holdes smukt ved lige. Mellem de lyse gravsten, som engelske myndigheder lod opsætte, er rejst en større mindesten i mørkt granit. I relief ses et firemotorers fly, der styrter mod bølgerne. Motivet blev først skitseret af daværende realskolelærer A. Poulsen, og efter hans tegning blev arbejdet udført af stenhugger Jensen. Foruden de omkomnes navne bærer stenen teksten: FOR DANMARKS FRIHED. REJST AF DANSKE I HAN HERREDERNE OG HANNÆS.

Artiklen er skrevet på grundlag af, hvad folk, der var med i begivenhedernes centrum, husker. Efter at den er skrevet, er udkommet "Faldne Allierede Flyvere 1939-1945", og heri nævner forfatteren Anders Bjørnvad, at Brogans fly var på vej mod "Agate", Distrikt I, Vendsyssel. Folk, der ventede ved "Karla", har det indtryk, at det var "deres" fly, der styrtede i fjorden, og det er meget forståeligt, for de husker jo, hvordan de adskillige nætter ventede på fly, og naturligvis hørte de mange gange i nattens løb fly i luften. At føre noget endeligt bevis i sagen lader sig vel næppe gøre, men sikkert er det, at Brogans fly var på vej med forsyninger til modstandsfolk i Nordjylland, og lige så sikkert er det, at modtagningsholdet adskillige nætter ventede forgæves ved "Karla".

(Kilde: Historisk Årbog for Thy, Mors og V. Hanherred 1978, side 117-121).